

Berachot Sources 8

רי"ף מסכת ברכות דף כה עמוד א

קימחא דחיטי רב יהודה אמר בורא פרי האדמה ורב נחמן אמר שהכל ומסתברא כרב נחמן דלא רגילי אינשי לספויי קמחא והכין פסקו רבוואתא וכן קמחא דשערי נמי שהכל דאמר שמואל קרא חייא וקמחא דשערי מברכין עליהן שהכל קורא רב יהודה אמר בורא פרי האדמה ושמואל אמר שהכל והלכתא כשמואל

רבינו יונה מסכת ברכות דף כה עמוד א

ורב נחמן אמר שהכל דכיון דאישתני אישתני. וכתב הרי"ף והגאונים ז"ל דהלכה כרב נחמן וטעמא דידהו משום דלא רגילי אינשי לספויי קמחא ואין זה נראה למורי הרב נר"ו מפני שבגמ' נראה בפירוש דהלכה כר' יהודה דאמר' התם א"ל רבא לרב נחמן לא תיפליג עליה דרב יהודה דשמואל ור' יוחנן קאי כותי' דסבירא להו דשמן זית מברכין עליו ב"פ העץ ואף על גב דאישתני לא נשתנה ברכתו ה"נ אף על גב דאישתני לא נשתנה ברכתו ומברכין עליו ב"פ האדמה וכיון דרבא דהוא בתרא סובר כרב יהודה הילכתא כותיה ואף על פי שרב נחמן השיב ואמר מי דמי התם ליכא עילויא אחרינא הכא איכא עילויא אחרינא בפת אפ"ה כיון שלא היה דוחה איתנו מכח משנה ולא מכח ברייתא אלא מכח סברא אין לנו להניח סברת רבא בעבור סברת רב נחמן ועוד דרב נחמן גופי' לא אמר שהכל מטעם שאין דרך בני אדם לאכול ואם כדבריהם שפוסקין לקולא מזה הטעם היה לו לרב נחמן לומר מי דמי התם דרך הוא לאכול השמן על ידי אניגרון כדכתיב לעיל אבל קימחא אין דרך בני אדם לאכול וכיון שרב נחמן עצמו לא אמר מזה הטעם היאך יכולין הם לפסוק כמותו מטעם שהוא לא הזכיר אותו כלל ואפשר לתרץ ולומר דה"ק אין לדמותם זו לזו דהתם לית ליה עילויא אחרינא [הכא אית ליה עילויא אחרינא] בפת ויצא מכלל הדין הראשון שקובע ברכה חשובה יותר ואפ"ה כ"ז שלא הגיע לאותו העילוי הואיל והוא גרוע עכשיו על ידי זה השינוי שאינו ראוי לאכילה מברכין עליו שהכל ורבי' יצחק הזקן פי' דרב יהודה ורב נחמן לא נחלקו בדבר בקמח סולת אלא בשבולים שחרך בעודם לחים ורב יהודה ס"ל דמברך עליהם ב"פ האדמה כמו הכוסס את החטה שדרך אכילה בכך ורב נחמן ס"ל דכיון דאישתני אישתני ואף על פי שדרך אכילה בכך אין מברכין עליו אלא שהכל והלכה כרב יהודה דרבא דהוא בתרא כותיה ס"ל ומברך על השיבולין של חיטין שחרך ב"פ האדמה ועל של שעורים שהכל משום דלא אכלי ליה אינשי מפני שמזיק אבל בקמח סולת לא נחלקו ומסברא לא נדון אותו כמו קמח שבולים ואינו מברך עליו אלא שהכל כיון שאין דרך בני אדם לאכול:

נמצא עכשיו שישאר הדין בקמח סלת כמו שכתב הרי"ף ז"ל שאינו מברך עליו אלא שהכל ולא מטעם שלו שסובר שרב יהודה ורב נחמן נחלקו בזה והלכה כרב נחמן שזה אינו דודאי הלכה כרב יהודה ולא נחלקו בזה כדכתבין אלא מסברא אמרינן הכי ואפי' אליבא דרב יהודה ועדיין יש לנו לדעת כשאוכל השבולים שחרך או הקמח שלהן עצמו מה יברך לבסוף י"א שכמו שמברך על העץ ועל פה"ע ג"כ מברך על האדמה ועל פרי האדמה וזה אינו נראה שלא מצינו שהוזכר נוסח זה בתלמוד בשום מקום והאיך נאמר אנחנו נוסח מעצמנו ואם נאמר שלא נברך לא יתכן שהחטה מז' המינים היא וז' המינים צריכים ברכה לאחריהם מן התורה והיאך יפטר עצמו מחיוב התורה. ורבינו משה ז"ל כתב שמברך בסוף בורא נפשות ולפנינו נאריך ביאור מזה בס"ד:

רא"ש מסכת ברכות פרק ו סימן ב - ג

קימחא דחיטי רב יהודה אומר בורא פרי האדמה רב נחמן אומר שהכל נהיה בדברו רב יהודה אומר ב"פ האדמה הא פירא הוא ואף על גב דאישתני במילתיה קאי רב נחמן אומר שהכל נהיה בדברו הואיל ואישתני אישתני נראה דלא איירי בקמח הנטחן דק דק שעושים ממנו פת דאין ראוי לברך עליו ב"פ האדמה ולא דמי לכוסס חטה ואורז דהנהו ראויין לאכול בזה הענין אבל קמח לא מתאכיל כלל אלא איירי בקמח שלא נטחן כל כך ויש בו עדיין טעם חטים וראוי לאכול בזה הענין אי נמי אפי' בקמח שנטחן לגמרי אלא שעשוי מחטין של קליות ואותו קמח ראוי לאכילה וכתב רב אלפס ז"ל דמסתבר כרב נחמן דלא רגילין אינשי לספויי קמחא וי"א מדקא"ל רבא לרב נחמן לא תפלוג עליה דרב יהודה^(נ) דשמואל ור' יוחנן קיימי כוותיה אלמא דהלכתא כרב יהודה ואף על גב דרב נחמן דחי ליה מסברא רבא לא קבל סברתו וגם רב נחמן גופיה לא אמר שהכל נהיה בדברו מטעם שאין דרך בני אדם לאכול דא"כ הוה ליה למימר מי דמי התם דרך הוא לאכול שמן ע"י אניגרון אבל קמחא אין דרך בני אדם לאכול והיאך פסק כרב נחמן מטעמא דאיהו גופיה לית ליה ואפשר דרב אלפס ז"ל שפסק מטעם שאין דרך לאכול ס"ל דנחלקו בקמח שאינו של קליות שנטחן דק דק^(ו) וחושש סברתו

מעצמו לפי שסברתו שדבר פשוט הוא שאין ראוי לאוכלו^(ו) ולפי זה בקמח של קליות הלכתא כרב יהודה^(ט) וכיון דפלוגתא הוא^א ראוי לברך עליו שהכל:

סימן ג

ג א"ר זירא א"ר הונא אמר שמואל קרא חייא וקמחא דשערי מברכין עלייהו שהכל קורא רב יהודה אמר^[ב] בפה"א ושמואל אמר שהכל נהיה בדברו הואיל וסופו להקשות^(ז) וגם לא נטעי אינשי אדעתא למיכל קורא ולא דמיא להא דתני על מיני נצפה על העלין ועל התמרות אומר בפה"א דהתם נטעי אינשי אדעתא למיכל גם את העלין ואת התמרות והלכתא כוותיה דשמואל הלכך לולבי גפנים^(ח) ושקדים דקין שאוכלין בקליפתן החיצונה^י דלא נטעי להו אינשי אדעתא דהכי אלא כדי לאכול הפירות כשיגמרו מברכים עליו שהכל. שקדים המרים כתב בעל ה"ג קטנים ב"פ העץ גדולים ולא כלום דכיון דיותר הם ראויין לאכילה בעודן קטנים נטעי אינשי להו אדעתא דהכי ומיהו בפ"ק דחולין (דף כה ב) אמרינן גבי מעשר שקדים המרים^(י) קטנים חייבים גדולים פטורים מתוקים גדולים חייבים קטנים פטורים ר' ישמעאל ב"ר יוסי אומר משום אביו זה וזה לפטור ואמרי ליה^(יא) זה וזה לחיוב^(יב) א"ר אילעא הורה ר' חנינא בציפורי כמ"ד זה וזה לפטור זה וזה קאי אמרי' בין גדולים בין קטנים ודלא כפירש"י שפי' זה וזה^(יג) לפטור קטנים מרים ומתוקים זה וזה לחיוב גדולים מרים ומתוקים דלפטור ולחיוב^(יד) משמע דאיירי בדבר אחד וסוגיא דשמעתין מדמי אהדדי מעשר וערלה וברכה והלכך יראה דמברכין אקטנים שהכל מיהו אמרינן בשמעתין^(טו) דר"א אומר צלף מתעשר תמרות אבינות וקפריסין אבל עלי צלף לא לכ"ע אף על גב דחשיבי לענין דמברכין עליהן בפה"א^(טז) כדאיתא בשמעתין היינו משום דאסור ליהנות מעולם הזה בלא ברכה אבל לענין מעשר לא חשיבי אפי' כירק ובשקדים המרים נמי אפשר אף על גב דלענין מעשר לא חשיבי פירי כיון דלא נגמרו^(יז) לענין ברכה חשיבי^(יח) כיון דראוין לאכילה קצת ונהנין מהם אבל גדולים מרים אזוקי מזקי ואין מברכין עליהם כלל.^(יט) ומיהו אם מיתק אותם ע"י מים או דברים אחרים מברך עליהם ב"פ העץ כמו אם היו מתוקין בתחלת ברייתן:

חדושי הרשב"א מסכת ברכות דף לו עמוד א

ק"מחא דחטי ר"י אמר בורא פרי האדמה, ורב נחמן אמר שהכל נהיה בדברו, פי' קמחא דקליות של חטים הא שאר קמחים לא שאינו בר אכילה, וק"י"ל כרב יהודה מדקאמר ליה רבא לרב נחמן לא תפלוג עליה דרב יהודה דשמואל ור' יוחנן קיימי כותיה, והא דדחה רב נחמן ואמר דשאני קמחא דאית לי' עלוי' אחרינא בפת דיחויא היא ופשטה כר"י אזלא הילכך ק"י"ל כוותיה וכ"פ הראב"ד ז"ל, ומיהו רבינו האי גאון ז"ל פסק משמא דכולהו רבנותא כרב נחמן משום דלאו דרכיהו דאינשי למיכל קמחא, ומשמע דאינהו מפרשי ליה בקמחא דחטי ממש בדלא חרכן ובודאי דההיא לא שייכי אינשי למיכל והלכך בההיא מסתבר טעמא דרב נחמן אבל בשל קליות מסתבר טפי טעמיה דרב יהודה, ואפשר נמי דסוגין מכרעא דלאו בקמחא דקליות מיירי אלא בקמחא דעלמא כדברי הגאונים ז"ל מדקאמר רב נחמן הכא איכא עלויא אחרינא בפת ואי בדקלי לא שכיח למעבד מיניה פת ולית לי' עלויא אחרינא ומכל מקום כולהו פסקי משמע דמיכווני לחדא דאי של קלי בורא פרי האדמה כרב יהודה ואי בקמחא דעלמא שהכל כרב נחמן, אבל בדשערי אפילו של קלי שהכל דהואיל וקשי לקוקני לא שכיח למיכליה.

שיטה מקובצת מסכת ברכות דף לו עמוד א

ק"מחא דחטי רב יהודה אמר בורא פרי האדמה. פירוש כדן כוסס את החטה דסבירא ליה דאף על גב דאשתני במילתיה קאי. ורב נחמן קאמר שהכל הואיל ואשתני אשתני. וסתמא קאמר ומסתמא ודאי בכל קמחי מיירי בין קמח קליות בין קמח דלאו קליות מדנקטינן ליה סתמא ודכולי עלמא כל קמח ראוי לכוס. ועד כאן לא פליג עליה רב נחמן אלא משום דאשתני אבל מודה הוא דראוי לכוס מדלא אתי עלה מהאי טעמא. ובודאי אם איתא דבקמח קליות איירי כמו שפירשו קצת המפרשים הוה ליה לפרושי בגמרא ומדלא מפרש לה הכי ונקיט לה סתמא ודאי בכל קמח מיירי וכל קמח מודו כולהו דראוי לכוס. ושמעינן מינה לענין פת שנאפה בשבת לצורך נכרי שהוא מותר לישראל בשבת דמשום מלאכה ליכא כיון דלצורך נכרי נאפה ולא חשו חכמים אלא בעושה לצורך ישראל אבל לצורך נכרי לא חשו כלל לאיסור מלאכה. ומשום איסור מוקצה ליכא כיון דמעיקרא קודם שנאפה היה ראוי לכוס. ולענין הלכתא קיימא לן כרב נחמן דכיון דאידיחי לההיא דרבא הוה ליה רב יהודה ורב נחמן והלכה כרב נחמן. ועוד דלא רגילי אינשי לספויי קמחא. וכל שכן קרא חייא וקמחא דשערי דמברכין שהכל דלא חזו כלל:

מי גרע ממלח זמית דתנן על המלח ועל הזמית. פירוש זמית מרק שנקרש ודומיא דזמן של צבעים שפירשו בגמרא מיא דחזרא והוא כמו זמהמית על שם שמתקבץ בו זמהמת התבשיל והתם נמי מתקבץ בו זמהמת הצבעים. ויש לפרש ציר מלח

שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכת הפירות סימן רח סעיף ה

(ט) (ה) (ד) יא^ט קמח, (ט) אפילו של חטים, (ב) מברך עליו שהכל ואחריו בורא נפשות; (י) לא שנא נטחן (כא) דק דק; לא שנא נטחן קצת ועדיין יש בו טעם של חטים; יב^ט לא שנא קמח של קליות.

משנה ברורה סימן רח ס"ק יט - כג

(יט) אפילו של חטים - דחשיבי וכ"ש קמח של שעורים:

(כ) מברך עליו שהכל - דאף דאכל את החטה כשהוא בעין ברכתו בפה"א כנ"ל בס"ד הכא כיון שנשתנה החטה שנטחן עומד להתעלות ולעשות ממנו פת [כה] וקודם לזה יצא מכלל פרי ולדרך אכילתו לא בא:
(כא) דק דק - ר"ל דזה אינו טוב הקמח לאכילה כלל כשהוא חי ובודאי אינו מברך רק שהכל [משום קצת הנאה דאית ליה בזה] ואפילו נטחן רק קצת וכו' אפ"ה ברכתו רק שהכל:

רא"ש מסכת ביצה פרק ג סימן יז

אבל בשבת אין להתיר פת הניקח בשבת שמא היה בין השמשות קמח או עיסה דלא חזו לכוס*. וכן אסר ר"ת להריב"ם לחם של נכרים שנאפה בשבת. ובספר התרומות כתב פנים לאיסור ולהיתר^(ז) ולי נראה דאפילו אם הוה קמח או עיסה בין השמשות לא הוה מוקצה^[ט] דכיון דהוי ביד נכרי הוי גמרו בידי אדם והאפיה אינה נאסרת דבשביל רוב נכרים היא**:

ב"ח אורח חיים סימן שכה

ומה שכתב ובספר התרומה כתב פנים לאיסור ולהיתר. כבר הביא בית יוסף דברי ספר התרומה וכן כתב סמ"ג (לאוין סה יט ע"ד) בדבריו בהני פנים. אלא דקשה לי במה שכתב שהקמח אינו ראוי לכוס דהא בפרק כיצד מברכין (דף לו א) פליגי בה רב יהודה ורב נחמן דלרב יהודה מברך בורא פרי האדמה ולרב נחמן שהכל אלמא דראוי לכוס הוא ואף על גב דפסק הרי"ף (כה א) כרב נחמן משום דלא רגילי אינשי לספויי קימחא מכל מקום הא קא חזינן דראוי לכוס הוא ותו דבפרק קמא בפסחים (דף י"א א) דקא משני רבה אליביה דרבי יהודה דמה שהיו עושין קמח וקלי מקמי שהתירו העומר ולא חששו דילמא אתי למיכל מיניה היינו טעמא דמתוך שלא התרת לו אלא על ידי קיטוף הוא זכור אמר ליה אב"י תינח בשעת קטיפה טחינה והרקדה מאי איכא למימר דילמא אתי למיתב לפומיה קמח אלמא דחזיא קמח לכוס. ויש לומר דלרובא דעלמא ודאי לא חזו לכוס אלא דמכל מקום פריך ליחוש למיעוטא וליגזור והוה מצי לשנויי דלא חיישינן למיעוטא ולא גזרינן אלא דעדיפא מינה משני דאפילו לדיך לא קשיא טחינה בריחא דידא הרקדה על גבי נפה ותדע דהא בתר הכי קאמר רב אשי קמח וקלי תנן ופירש רש"י (בד"ה קמח וקלי) ואין [אלו] ראויין לאכילה עכ"ל אלמא דקמח לא ראוי לאכילה אלא לענין ברכה כיון שנהנה חייב לברך ונתיישבו דברי הספר התרומה והסמ"ג שכתבו שהקמח אינו ראוי לכוס פירוש לרובא דעלמא אינו ראוי לכוס מה שאין כן חיטים עצמן ראויין לכוס לרובא דעלמא:

שמירת שבת כהלכתה פרק כ אות כח

כח. דברי - מאכל שאינם ראויים לאכילה ללא בישול או אפיה, כגון קמח, קטניות, אורז, ותפוחי - אדמה חיים^(זא), או בשר ודגים שאינם מבושלים^(חא), הרי הם מוקצה ואסורים בטלטול^(צט)